

DREPT CIVIL ȘI DREPT PROCESUAL CIVIL

CZU: 347.4.01

VALENȚA JURIDICĂ A CLASIFICĂRII CONTRACTELOR CIVILE

DORIN CIMIL,
doctor în drept,
conferențiar universitar

SUMAR

În acest studiu am încercat să abordăm aspectul practic al teoriei de clasificare a contractelor. Am reușit să analizăm efectele juridice specifice unui anumit tip de contracte în funcție de clauzele specifice stipulate de părți sau chiar de legiuitor. Astfel, abordarea noastră științifică a fost orientată spre înțelegerea unor construcții contractuale complexe care unifică într-o singură formă elemente considerate a fi antagonice.

Cuvinte-cheie: *contracte civile, clasificare, Codul Civil, contracte negociate, contracte forțate, calificare juridico-civilă*

Clasificarea legală elementară a contractelor civile este expusă în art. 666 Cod Civil al Republicii Moldova, iar importanța juridico-practică a acesteia rezidă în faptul că stabilirea caracteristicilor esențiale ale unui contract face posibilă încadrarea lui juridică. Astfel, procedul de clasificare reprezintă o treaptă a calificării contractelor, care semnifică identificarea regimului juridic al acestora. Aflarea regimului aplicabil unor categorii de contracte este strict condiționată de mai multe criterii de grupare și, în funcție de abordarea teoretică a problemei, distingem clasificări tradiționale, recente, legale, precum și doctrinale.

Inițial, în jurisprudența romană contractele au fost clasificate doar în funcție de modul de formare a lor, și numai *synalagma* a permis dezvoltarea clasificării contractelor civile, fapt ce a generat consecințe teoretice și practice de utilizare a contractelor solemne, contractelor reale, contractelor consensuale și derivatele acestora, cum ar fi contractele reale de bună-credință, contractele nenumite și pactele [3].

Cu titlu de enumerare neexhaustivă, Codul Civil al R. Moldova prevede posibilele variații ale clivajelor contrac-

THE LEGAL VALUE OF THE CIVIL CONTRACTS' CLASSIFICATION

SUMMARY

In this study we tried to do render a practical content for the theoretical subject of contract classification. We managed to analyze the particular juridical effects of a certain type of contracts, depending on the specific clauses that they have embraced by the will of the parties or even the legislator. Thus, our scientific approach was oriented to the understating of complex contractual constructions that unify under unique form elements considered to be antagonistic.

Key-words: *civil contracts, classification, the Civil Code, negotiated contracts, forced contracts, civil law qualification.*

tuale: gratuite – oneroase, unilaterale – sinalagmatice, negociate – standarde, comutative – aleatorii, numite – nenumite, consensuale – reale, preliminare – de bază, generale – speciale, complexe – mixte etc.

Însăși procesul de formare a unui contract civil, convențional, poate fi descompus în mai multe etape, necesare pentru maturizarea consimțământului de a contracta. Negocierile contractuale deseori trec succesiv în faza ante-contractelor, entități juridice pe larg utilizate în practica contractuală în formula „contract preliminar”, „contract prealabil”, „contract cadru”*, „acord de principiu”, „scrisoare de intenție”. Clasificarea contractelor civile după modul executării contractelor de drept comun este efectuată de către Marius Floare în cadrul cercetării problemelor prezumțiilor de bună și rea-credință în negocierile și executarea contractelor de drept comun [8].

Deși Codul civil al Republicii Moldova nu plasează această formulă juridică în cadrul clasificării legale a contractelor, expusă în art.666, totuși noțiunea și regimul juridic al antecontractelor este într-o manieră nesistemică stabilită de legislația civilă.

În cele ce urmează ne propunem să analizăm categoriile în parte, încercând a face o incursiune practică în efectele juridice ale fiecărei varietăți de contracte civile:

* Regimul juridic al contractului cadru este supus unei analize detaliate în temeiul legislației românești în lucrarea lui Diaconescu Șerban. Contractul cadru de distribuție comercială. București: Universul Juridic, 2010.

I. Contractele oneroase și gratuite

Conform art. 197, alin. (1) și (2) al Codului Civil al RM, actul juridic cu titlu oneros este actul prin care se procură unei părți un folos patrimonial pentru obținerea în schimb a unui alt folos patrimonial. În schimb, gratuitatea presupune aducerea unei valori patrimoniale, fără reclamaarea unei contraprestații reciproce.

Spre deosebire de cel oneros, gratuitatea unui contract are o valență binară: contractele dezinteresate și liberatorii (de liberalități). Prin contractele dezinteresate, dispunătorul face un serviciu gratuit gratificatului, dar nu-și micșorează patrimoniul propriu. Drept exemple pot servi: comodatul, mandatul neremunerat (art. 1030, 1033 Cod Civil), fidejusiunea gratuită (art. 1146 Cod Civil). Liberalitățile sunt contractele prin care se operează un transfer de valori patrimoniale de la dispunător la gratificat, transfer care diminuează patrimoniul dispunătorului. La categoria de liberalități sunt atribuite, în special, contractele de donație [1].

Importanța existenței unui „antagonism juridic” între contractele oneroase și dihotomia celor gratuite poate fi analizată prin prisma a ceea ce s-ar numi specificul fiscalității naționale. Astfel, în conformitate cu prevederile art. 42, alin. (3) al Codului Fiscal al RM, persoana care face o donație sub formă de mijloace bănești se consideră drept persoană care a obținut venit în mărimea sumei mijloacelor bănești donate, or, venitul acesteia este impozabil în ordinea descrisă de art. 15 Cod Fiscal al RM.* Prin normele citate se ajunge într-un cerc vicios când donatorul, de rând cu donatarul, va fi obligat să achite impozite deductibile din valoarea mijloacelor pecuniare donate. Astfel, deși cel dintâi pierde o parte din activele sale patrimoniale, conform legii fiscale, acesta obține un venit... Substratul logic al unei asemenea reglementări contradictorii rămâne a fi o dogmă legislativă, deoarece există o vădită disonanță dintre efectele de drept privat și de drept public ale donației de mijloace financiare.

Dacă e să revenim în albia naturii civile a gratuității și onerozității unui contract, atunci trebuie să specificăm, cu titlu de analiză comparativă, că în situația în care din conținutul contractului nu se poate stabili cu certitudine prețul sau remunerația creditorului, atunci contractul se prezumă a fi unul oneros [18]. O atare normă este prezentă în art. 423, pct. 3 din Codul Civil al Federației Ruse și nu-și găsește o reflectare expresă în legislația națională. Însă, din interpretarea sistemică a prevederilor Codului Civil, e ușor deductibilă concluzia conform căreia gratu-

itatea unui contract este o excepție, derivată expres din acordul părților, or, onerozitatea acestuia este regula general aplicabilă raporturilor civile de drept relativ. Totuși, agreăm ideea lipsei unei prezumții de acest gen, deoarece, în lumina reglementărilor procesuale ale art. 118 Cod de Procedură Civilă al RM, fiecare parte litigantă trebuie să dovedească circumstanțele pe care le invocă drept temeii al pretențiilor și obiecțiilor sale. Astfel, cel ce invocă existența unui contract cu titlu gratuit sau, dimpotrivă, oneros va fi ținut la administrarea unor probe directe pertinente alegațiilor sale. *Per a contrario* definirea pentru un subiect a unei prezumții de onerozitate a unui contract ar genera situația în care statutul drepturilor procesuale ar fi *ab initio* superior celor aparținând persoanei pentru care prezumția este defavorabilă (art. 123, alin. (4) Cod de Procedură Civilă al RM).

La fel, din perspectiva naturii actului civil, putem constata că doar unicul element al gratuității contractului poate determina în unele condiții pentru acesta un statut juridic total diferit de cel aparent în cazul unor raporturi oneroase. De exemplu, art. 980, alin. (2) Cod Civil prevede că transportarea gratuită a persoanei sau a bunului, cu excepția cazului când este efectuată în activitatea de întreprinzător de persoana care oferă public servicii de transport, nu este guvernată de regulile stipulate pentru contractul de transport și transportatorul poartă doar o obligație de prudență și diligență. Excepția instituită de legiuitor derivă din obiectul specific al contractului de transport, care presupune obligația căraușului de a transporta bunurile sau persoana; obligație corelativ condiționată de îndatorirea clientului de a achita remunerația cuvenită. Astfel, cu titlu general, accentuăm că lipsa obligației de remunerare a transportatorului echivalează cu acordarea de servicii pe temeiri de filantropie, sponsorizare sau oricare altă instituție ce-i incumbă gratuitatea relațiilor între subiecți. Altfel spus, nu poate fi constatată prezența unor raporturi de transport în sens juridic, ci doar sub aspect economic.

Gratuitatea uneori condiționează însăși obligativitatea unui contract, aceasta fiind dictată din rațiuni de dezvoltare a conținutului anumitor drepturi fundamentale, precum dreptul la informare. De exemplu, conform Deciziei Consiliului Coordonator al Audiovizualului cu privire la condițiile de retransmisie a serviciilor de programe, nr. 41 din 30 martie 2010, distribuitorii de servicii de programe sunt obligați să contracteze cu radiodifuzorii aflați sub jurisdicția Republicii Moldova în cazul în care aceștia oferă gratuit propriile programe audiovizuale [17].

În literatura de specialitate [19], de altfel, se discută problema existenței simultane într-un contract a elementelor oneroase și gratuite. Părerea majorității autorilor în acest sens este orientată spre exemplul când debitorul, în baza unui singur contract, donează bunul și prestează, în același timp, donatarului servicii, primind remunerația nu pentru bun, ci pentru serviciul prestat. Segmentul donației, astfel, este unul gratuit, iar cel al prestației concomitente – oneros. Această situație poate fi examinată la nivel ipotetic, deoarece, într-un raport gratuit conjugat

* Suma totală a impozitului pe venit se determină:

- a) pentru persoanele fizice în mărime de:
 - 7 % din venitul anual impozabil ce nu depășește suma de 25200 lei;
 - 18 % din venitul anual impozabil ce depășește suma de 25200 lei;
- b) pentru persoanele juridice – în mărime de 0% din venitul impozabil.
- c) pentru gospodăriile țărănești (de fermier) și întreprinzătorii individuali – în mărime de 0% din venitul impozabil.

cu cel oneros, este imperativ important de a păstra celeritatea raportului dat, pentru a nu admite ca plata ce a avut loc pentru prestația subsecventă să concretizeze în însăși transmiterea bunului donat.

Conchidem prin a spune că importanța distincției dintre actele gratuite și oneroase în general, nu numai a contractelor în particular, se vedește sub mai multe aspecte:

- actele cu titlu gratuit sunt făcute, în general, în considerare persoanei care este beneficiară, pe când actele cu titlu oneros au rareori în vedere, cu caracter determinant, persoana contractantă;
- sub aspectul condițiilor de formă cerute pentru valabilitatea actelor, acestea sunt mai severe în privința actelor cu titlu gratuit;
- în situația actelor cu titlu oneros, obligațiile și răspunderile părților sunt mai sever reglementate decât în cazul actelor cu titlu gratuit;
- regimul juridic al viciilor de consimțământ diferă în funcție de caracterul oneros sau gratuit al actelor [10].

II. Contractele consensuale și reale

Acestea reprezintă o clasificare tradițională în dreptul civil, însă e de reținut că problema identificării contractelor reale este deja depășită în dreptul civil, contractele fiind recunoscute ca încheiate, odată ce părțile ajung la un consens asupra clauzelor esențiale, în forma cerută de lege. Astfel, în cazul contractelor consensuale, conținutul lor generic ține de modul de încheiere a lor, determinant fiind momentul liberei exprimări a voinței subiecților contractanți. Or, în doctrină persistă regula conform căreia orice excepție de la principiul consensualismului are o aplicabilitate redusă, presupunând o interpretare strictă a clauzelor contractuale.

Contractele reale sunt recunoscute acele contracte care, pe lângă voința părților, reclamă și transmiterea *de facto* a bunului de la un subiect la altul, exemplele cele mai relevante fiind contractul de transport de mărfuri [7] sau donația.

În această ordine de idei, apare problema schimbării prin acordul părților a formulei contractului consensual în real, precum și incidența acestei schimbări asupra raportului dintre părți. Din punct de vedere al principiului libertății contractuale (art. 667 Cod Civil), părțile pot construi orice formă a contractului: reală sau consensuală. Astfel, dacă e să facem o retrospectivă istorică în analele dreptului, vom afla că dreptul privat roman admitea posibilitatea existenței unor contracte reale nenumite.

Totodată, trebuie să specificăm că, în cazul în care părțile încheie un contract de împrumut, plasându-i un caracter real, divergențele apărute între contractanți vor fi soluționate de instanța de judecată, în sensul neîncheierii lui, dacă se probează circumstanța netransmiterii bunurilor. Însă o atare soluție poate fi considerată ca fiind una eronată, pe motiv că transmiterea banilor sau bunurilor fungibile, reprezintă doar o executare reală a înțelegerii, pe când însăși înțelegerea dintre părți nu poate fi

decât una de natură consensuală, deoarece raportul contractual în substanța sa pură se poate naște numai din acordul prealabil dintre contractanți vis-a-vis de drepturile și obligațiile lor mutuale.

Alt aspect al problemei ține de transformarea unui contract consensual în unul real în virtutea anumitor acțiuni concludente ale unuia dintre subiecții contractului. Dilema ține de situația în care vânzătorul, înainte de a accepta oferta, efectuează anumite acte orientate spre transmiterea mărfii către cumpărător, iar acesta o recepționează, achitând prețul, atunci se impune întrebarea: vom fi în prezența unui contract real? Soluția juridică aparentă se pare că poate fi identificată în conținutul art. 687, alin. (2) Cod Civil, care prevede că, în virtutea ofertei, acceptantul poate să-și manifeste consimțământul prin săvârșirea unor acțiuni fără notificare ofertantului, iar acceptarea produce efecte din momentul săvârșirii acțiunilor. Însă, trebuie să specificăm că invocarea unei asemenea norme nu este determinantă pentru a califica un contract ca fiind real. Astfel, suntem de părerea că, în cazul normei citate, definitoriu este însuși conținutul ofertei. Dacă acesta evocă o acceptare și, deci, o încheiere de contract doar sub condiția unei acțiuni de transmitere în natură a unui bun, ea presupune existența unui contract real. *Per a contrario*, acceptarea sub forma unei acțiuni reale nu condiționează în mod univoc și un asemenea caracter pentru contract.

Importanța juridică a clasificării contractelor în reale și consensuale se manifestă în ceea ce privește aprecierea valabilității lor, din punct de vedere al formei de încheiere [2]. Așadar, dacă în cazul unui contract real acordul părților este anterior remiterii bunului, atunci el are doar valoarea unei promisiuni de a încheia un contract. Într-o astfel de interpretare, contractul real, perfectat prin remiterea materială a bunului, este un contract unilateral [11].

III. Contractele negociate, de adeziune și forțate

Negociate sunt recunoscute contractele încheiate în baza liberei exprimări a voinței părților în partea clauzelor esențiale ale contractului, precum și vizavi de acordurile unde persistă faza precontractuală a negocierilor și încheierii contractului prin acceptarea integrală a ofertei.

Negocierea contractului presupune și posibilitatea redactării conținutului acestuia. Există, însă, situații când părțile duc negocieri, semnând acorduri de colaborare prin care poate fi stabilită obligativitatea părților de a negocia un contract. O asemenea categorie de acorduri conțin și alte obligații accesorii precum clauza de exclusivitate a negocierilor, de confidențialitate, precum și de asumare a cheltuielilor legate de negocieri. Nerespectarea acordului de negociere atrage răspunderea civilă contractuală a părții aflate în culpă. Astfel, conform art. 515, alin. (2) Cod Civil al RM, o parte negociatoare poate cere celeilalte părți compensarea cheltuielilor făcute în baza îndreptățitei încrederi în încheierea contractului, dacă în urma vinovăției acesteia contractul nu a fost încheiat. Complementar, putem invoca și conținutul art. 701, alin. (2) Cod Civil al RM, care presupune că la etapa negocierilor cel ce încalcă obligația de confidențialitate trebuie să repare prejudiciul cauzat.

Înțelegerea conținutului contractelor negociate trebuie în mod obligatoriu analizată în contrast cu cele de adeziune, care se concretizează în aderarea unei părți mai slabe la un contract prestabilit. Partea mai puternică poate face abstracție de normele dispozitive sau supletive ale Codului Civil și să-i impună celuilalt subiect unele condiții separate, care, deseori, pot fi caracterizate ca fiind abuzive.

Astfel, trăsăturile specifice ale contractelor de adeziune sunt:

- a) Inegalitatea economică a părților – înseamnă că *ab initio* subiectul ofertant va avea o poziție dominantă față de aderent, pe motiv de superioritate și influență financiară.
- b) Oferta de a contracta e una generală, deoarece se adresează tuturor doritorilor, enunțând în detaliu toate clauzele la care se va consimți prin aderare, precum și temeiurile răspunderii contractuale ale părților.

Contractele de adeziune au o largă aplicabilitate în sfera relațiilor dintre comercianți și consumatori. La acest capitol se impune precizarea conform căreia Codul Civil, prin prisma reglementărilor dedicate clauzelor contractuale standard, și anume în baza art. 714, stabilește că prevederile negociate ale unui contract au superioritate față de cele de standard, iar judecătorul poate interveni expres în aprecierea caracterului disproporționat (contrar bunei-credințe) al acestor clauze. Astfel, clauzele care contravin principiilor de echitate, nediscriminare, bunei-credințe etc. nu au efect juridic.

Revenind în albia contractelor de adeziune, trebuie să specificăm că textele acestora sunt opera a doar unei părți contractante, autorul fiind cel ce dictează conținutul și refuză negocierea. Această circumstanță, de altfel, generează regula conform căreia orice interpretare a contractului se realizează în defavoarea celui ce l-a oferit aderentului spre semnare.

Contractele de adeziune nu trebuie confundate cu cele forțate, care presupun obligația unei părți de a contracta, dacă ea obține o poziție dominantă pe piață. Însă, în afară de această situație, legea prevede că însăși încheierea contractului reprezintă o obligație a unui subiect ce deține o calitate profesională specială sau o anumită categorie de bunuri. Astfel, pot fi citate exemplele asigurărilor de răspundere civilă auto, a răspunderii profesionale a executorilor judecătorești, a notarilor sau a auditorilor.

Reglementarea prin lege a conținutului unor contracte are ca scop îngrădirea persoanelor de anumite consecințe negative și ele urmează a fi privite drept contracte obligatorii, a căror neîncheiere e susceptibilă a condiționa aplicarea unor sancțiuni de drept public.

IV. Contractele comerciale și cu participarea consumatorului. Contractele publice

Codul Civil al Republicii Moldova reglementează cu titlu unic atât relațiile dintre consumatori, cât și cele dintre comercianți. Astfel, sistemul de drept național nu recunoaște dualismul reglementărilor în ramurile dreptului comercial și ale celui civil, or, aceasta nu este decât una doctrinară și ideologică.

În această ordine de idei, demersul nostru e cu preponderență interesant de analiza variației reglementărilor în domeniul contractelor oneroase, cărora le incumbă participarea consumatorului.

Art. 1 din Legea privind protecția consumatorului nr. 105 din 13.03.2003 reglementează noțiunea de consumator prin următorul conținut: orice persoană fizică ce intenționează să comande sau să procure ori care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională. Astfel, persoana juridică nu va putea dobândi niciodată calitatea de consumator și nici nu se va putea subroga în drepturile acestuia. Totodată, calitatea de consumator a unei persoane fizice poate apărea doar ca efect al încheierii contractului cu un comerciant ce vinde un bun sau prestează un serviciu. Deci, consumatorul este *a priori* persoana economic defavorizată, iar comerciantul, având o poziție superioară, deține deprinderile și abilitățile profesionale pentru a stabili, în esență – unilateral, condițiile contractării.

Însă, simpla calitate de persoană fizică nu-i acordă în mod automat și exhaustiv drepturi de consumator, ci aceasta poate fi supusă și regulilor aplicabile întreprinzătorilor, chiar și în lipsa unui act administrativ special, atribuitor de un atare statut. În această ordine de idei, art. 26, alin. (2) Cod Civil prevede că persoana care practică activitate de întreprinzător fără înregistrare de stat nu poate invoca lipsa calității de întreprinzător [16].

Din perspectiva efectelor juridice, persoana fizică ce a folosit bunul sau serviciul procurat cu titlu de activitate comercială nu va putea invoca, în caz de încălcare a prevederilor contractuale, incidența penalităților legale exorbitante, prescise expres de lege.*

Astfel, interesul practic al clasificării contractelor în comerciale și cu participarea consumatorului constă în faptul că persoana fizică consumatoare contractează în vederea obținerii unor bunuri, servicii sau lucrări în scopul folosirii lor exclusiv pentru satisfacerea cerințelor personale, familiale sau casnice, fără intenția ulterioară de a le utiliza în scopul dobândirii de profit.

În sensul Directivei – „consumator” înseamnă orice persoană fizică ce, în cadrul contractelor reglementate de prezenta directivă, acționează în scopuri care se află în afara activității sale profesionale.

Legea specială națională conține noțiunea implicită a consumatorului, cu derogări de la normele uniformizate ale Directivei (**Directiva Consiliului Comunităților Europene 93/13/CEE din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene (JOCE) nr. L 95 din 21 aprilie 1993**), în sensul specificării inutile a acțiunilor persoanei ce pretinde a îmbrăca haina juridică de consumator, și, pe lângă activitatea profesională, mai include pe cea de întreprinzător: „consumator” – orice persoană fizică ce intenționează să comande sau să procure ori care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională. Neajunsul principal al statu-

tului de consumator, acordat de legea națională, reprezintă neluarea în calcul a concepției consumatorului final, concepție care a anticipat atât legislația europeană uniformă în domeniu, cât și cea națională. Prof. Șerstobitov a punctat în lucrarea sa acest concept, în accepțiunea că propusa „categoria juridică de consumator prezintă o valoare numai în raport cu categoria de „comerciant”, iar aceasta înseamnă că poate fi vorba anume de consumator personal (final), care are ca scop scoaterea mărfurilor din sfera economiei și aducerea lor în sfera consumului personal” [20].

Contractele între comercianți se caracterizează prin stabilirea unor condiții reciproce avantajoase negociate, răspundere sporită și obiectivă, precum și mecanismul de protejare a drepturilor civile speciale. Însă, atât legea cât și viața cotidiană demonstrează că între comercianți la fel există o anumită ierarhie de poziții economice care oferă unora o poziție dominantă în raport cu ceilalți, chiar și în contextul în care raporturile contractuale au fost negociate. În contextul raporturilor de creditare, art. 1240 Cod Civil prevede că părțile contractului de credit pot negocia asupra constituirii unor garanții reale sau personale. Totuși, dacă creditorul apreciază că garanțiile rambursării creditului sunt insuficiente, atunci el are dreptul să ceară constituirea de garanții suplimentare. Or, dacă debitorul refuză efectuarea acestor acțiuni, atunci creditorul are dreptul unilateral de a reduce suma creditului oferit.

În final, putem conchide că operațiunile juridice generate de contractele comerciale și de consumație, având același scop economic, nu diferă în esență. Astfel, vânzarea-cumpărarea realizată între comercianți sau pentru un consumator este și rămâne un contract de vânzare-cumpărare. Acestui contract i se aplică normele generale de drept comun și, după caz, cu titlu suplimentar, normele imperative ce protejează interesele consumatorilor.

Analiza contractului de sorginte civilă urmează a fi făcută și prin prisma comparării lui cu contractele de drept public denumite contracte **nenormative** – contracte ce reglementează relațiile apărute în urma realizării normelor de drept cu privire la organizarea și exercitarea puterii publice (între subiecții publici), cu privire la realizarea anumitor drepturi și obligații juridico-publice ale subiectului de drept privat în raport cu subiecții de drept public. Deosebirea de bază dintre contractele nenormative, adică cele de drept public de cele de drept privat, constă în conturarea obiectului contractului și caracterul raporturilor dintre subiecții contractanți:

- Primele sunt menite să perfecteze problemele de organizare și exercitare a puterii publice, realizării drepturilor și obligațiilor publice, iar cea de-a doua categorie – reglementării drepturilor și obligațiilor civile.

*Art. 27 alin. (1) din Legea privind protecția consumatorului, nr. 105 din 2003, prevede că pentru încălcarea termenelor de remediere a deficiențelor bunului vânzătorul achită consumatorului pentru fiecare zi (oră, dacă termenul a fost stabilit în ore) depășită o penalitate în mărime de 5% din prețul produsului în vigoare la data examinării reclamației consumatorului.

- Relațiile între părțile contractului de drept public se bazează total sau parțial pe verticala puterii administrative (publice), pe când raporturile care rezultă dintr-un contract de drept privat se construiesc pe platformă egală, voință autonomă și autonomie patrimonială.

Contractele **nenormative** de drept public încheiate cu subiecți privați se deosebesc de contractele de drept privat prin caracterul drepturilor și obligațiilor ce rezultă din acestea. Obiectul contractelor de drept public formează drepturile și obligațiile subiectului privat, care nu rezultă din liberul consimțământ exprimat al părților, dar din textul legii.

Contractele de drept privat între subiecții de drept public și cei de drept privat, dimpotrivă – nu sunt bazate pe careva obligații legale ale subiectului de drept privat, iar raporturile dintre subiecții de drept public și cei de drept privat se stabilesc pe baze juridico-civile: egalitate, autonomie de voință, autonomie și răspundere patrimonială. Astfel, subiectul de drept privat participă benevol în cadrul raporturilor de vânzare a mărfurilor, prestare a serviciilor, executare de lucrări în folosul subiectului public și această participare nu este condiționată de careva obligație publică, iar decizia de a participa sau nu la astfel de relații îi aparține.

În cazul încheierii contractului cu un subiect de drept public, diferența de încheiere a unui contract între subiecți de drept privat constă în faptul că condițiile ofertei de a contracta nu sunt stabilite de acest subiect, adică prerogativa modelării ofertei din partea subiectului de drept public lipsește, oferta, în linii mari, este determinată de prevederile legale. Statutul juridic special al subiectului de drept public este caracterizat de acest regim juridic, iar contraagentul său, subiectul de drept privat, are libertatea de a contracta în aceste condiții sau de a refuza condițiile propuse. În astfel de condiții, caracterul relațiilor dintre subiecții de drept public și cei de drept privat în cadrul raporturilor de vânzare a mărfurilor, prestare a serviciilor, executare de lucrări în folosul subiectului public rămâne de natură juridico-civilă. Ideea în cauză este susținută și dezvoltată de civilisti în detrimentul teoriei „contractului administrativ”.

Calificarea juridico-civilă a **contractelor publice** se poate efectua de către instanțele de judecată, în eventualitatea unui litigiu, pe baza efectelor juridice produse în privința persoanei comerciantului sau a subiectului care desfășoară activitatea de întreprinzător, subiect al contractului public:

- legea nu permite refuzul neîntemeiat al comerciantului sau subiectului ce desfășoară activitatea de întreprinzător să încheie contract cu partea care și-a format și și-a exteriorizat voința de a contracta în acest sens;
- comerciantul sau subiectul ce desfășoară activitatea de întreprinzător nu poate alege sau acorda preferințe unei anumite persoane din șirul altor potențiali contractanți, cu excepția cazurilor special stabilite de legislație;

- condițiile contractelor publice (inclusiv și cele referitoare la prețul mărfurilor, serviciilor, lucrărilor) urmează să fie aceleași pentru toți potențialii contractanți, cu excepția cazurilor când pentru unele categorii de consumatori sunt prevăzute înlesniri sau facilități, alte categorii de condiții nu pot fi stabilite, ținând cont de prioritățile unor categorii de consumatori;
- în cazul refuzului neîntemeiat al comerciantului sau subiectului ce desfășoară activitate de întreprinzător să încheie contract, cealaltă parte poate cere repararea prejudiciilor legate de acest refuz;
- în cadrul contractelor publice pot fi determinate imperativ, prin lege sau act subordonat legii, condiții contractuale obligatorii, iar condițiile unui contract aparte care nu va corespunde acestora, vor fi considerate nule.

Contractele de abonament sau contractele cu executare la cerere sunt recunoscute contractele în virtutea cărora abonatul achită plăți unice sau periodice pentru dreptul de a cere de la cealaltă parte executarea prestațiilor în volum prestabilit sau în alte condiții, stabilite de abonat.

Esența juridică a acestei construcții constă în faptul că obligația abonatului de a achita plăți unice sau periodice persistă, independent de faptul dacă executarea prestației pretinse este cerută de către abonat imediat sau nu. Legiuitorul urmează să modeleze această obligație contractuală, punând accentul calificativ pe efectuarea inițială a plății unice sau periodice din partea beneficiarului de servicii sau lucrări cu titlu de plată în avans pentru eventualele prestații. Reproiectarea juridică a varietății de prestări de servicii sau executare lucrări în formatul abonamentului cu mai multe trepte de siguranță garantează viabilitatea economică a prestatorului, scăzând riscul neachitării sau achitării tardive pentru prestații. Cert este faptul că capitalul economic al unor prestatori de servicii profesioniști formează, în linii mari, însăși prestațiile (munca) sau potențialul lor intelectual. De aceea, chiar și o mică perturbare a activității economice a acestora, manifestată prin întârzieri de plată sau plăți incomplete pentru prestații, poate duce la falimentul acestora. Prin formularea legală a construcției contractului de abonament legiuitorul poate securiza piața serviciilor și lucrărilor, din motivul că unii comercianți de talie mică sau medie n-ar putea supraviețui apelând la formula clasică a antreprizei, și anume – norma prevăzută de art. 966 CC: „După recepționarea lucrării, clientul este obligat să plătească retribuirea convenită de părți, dacă legislația sau contractual nu prevăd plata în rate sau în alt mod”. O situație juridică precară e atestată și în domeniul reglementării plății pentru servicii cu titlu oneros, mai cu seamă norma art. 971 CC, conform căreia „plata pentru servicii se efectuează după prestarea serviciilor” sau „...sumele vor fi acordate după încheierea fiecărei perioade în parte”, dacă plata se calculează pentru efectuarea anumitor perioade.

V. Contractele numite și nenumite. Contracte mixte și complexe

Numite reprezintă acele contracte care sunt expres reglementate de prevederile Codului Civil și alte acte normative, fiind calificate prin denumiri speciale ce determină cu titlu supletiv un spectru exhaustiv de operații juridice valabile în limita normelor dedicate acestora. Astfel, o atare categorie de contracte apare ca urmare a încadrării lor normative de către legiuitor, care, de altfel, își rezervă și dreptul de a le atribui o denumire specifică.

Norma dedicată contractelor nenumite este inserată în art. 667, alin. (3) Cod Civil, fiind generic calificate drept nereglementate de lege. Astfel, acestea reprezintă o categorie *sui generis*, însă conținutul are o construcție uniformă cu un obiect bine definit, însă neconcretizat într-un act normativ. De pe această poziție, contractele nenumite trebuie diferențiate de contractele complexe sau mixte.

În această ordine de idei, același alin. (3) al art. 667 Cod Civil prevede că actele civile care conțin elemente ale diferitor contracte prevăzute de lege sunt calificate ca fiind complexe. Astfel, pentru această categorie de contracte legea reglementează prezența unui obiect neomogen sintetizat din construcția simbiotică dintre mai multe contracte numite.

În doctrina juridică persistă părerea că toate contractele complexe ar urma să includă un element necunoscut (nedefinit) de lege. Însă, această circumstanță e un temei de a invoca diferența dintre contractele complexe și cele mixte.

Contractele mixte, spre deosebire de cele complexe, trebuie să cuprindă, cel puțin, un obiect contractual nenumit coroborat cu alte elemente de aceeași sorginte nedefinit sau, dimpotrivă, direct reglementate de legislația civilă. Contractul complex însă poate îngloba doar elemente expres prevăzute de legiuitor sub forma unor entități relative bine conturate.

În aceeași ordine de idei, reiterăm ideea enunțată în debutul acestui capitol, conform căreia caracterul numit al unui contract depinde în mod exclusiv de voința legiuitorului, astfel încât prezența complexității juridice în relațiile de societate civilă, de *factoring* sau *franchising* nu ne permite să statuăm asupra caracterului mixt al acestuia și, deci, nu pot fi grevate de regimuri juridice separate pentru fiecare categorie de raporturi ce le includ.

Doctrina juridică, reieșind din practica civilă, s-a văzut nevoită să formuleze noi concepte de clasificare a contractelor, reieșind nu atât din complexitatea contractelor, ci a relațiilor sociale transpuse în conținutul lor. Astfel, a fost generată ipoteza grupurilor de contracte [21]. Această expresie presupune existența a două sau mai multe contracte legate între ele, fiind încheiate în vederea realizării unui scop final. Totuși, acestea își conservă propria individualitate și, spre deosebire de contractele complexe sau mixte, nu formează entități juridice noi. Co-raportate unele la altele, ele descriu o structură liniară, deoarece obiectul material al acestora vizează același bun. Astfel, structura liniară e prezentă în caz de vânzare

sucsesivă a mărfii în raportul economic: producător – angrosist – comerciant cu amănuntul – consumator.

Structura liniară, în aceeași ordine de idei, e una omogenă, astfel încât analiza ei e cel mai lesne perceptibilă în prezența aceleiași categorii de contracte (ex.: vânzarea-cumpărarea), ce înglobează același bun, de altfel, fiind irelevant dacă anterior acesta s-a materializat ca un element al unei universalități sau cu titlu unei entități separate.

Totuși, cele enunțate mai sus trebuie coroborate și cu situația în care același bun face obiectul mai multor contracte de sorginte diferit (exemplu: cumpărarea materialelor de construcție, contractul de antrepriză a construcției, vânzarea construcției către client). Structura liniară în acest caz se explică prin faptul că debitorul din ultimul contract devine creditor în cel de al doilea, fără ca între creditorul din primul contract și debitorul din ultimul să se nască un raport juridic [12].

Structura liniară nu e unică în specia sa, astfel încât doctrina identifică și grupul contractelor cu o structură radiantă [13]. Respectiva presupune că un anumit număr de contracte sunt legate sub aspect accesoriu unul față de altul, înglobând același obiect contractual, dar nu și aceleași părți creditoare sau debitoare. Astfel, în acest context, contractele succesive nu au o existență juridică separată de contractul principal, încât nulitatea sau încetarea actului inițial produce aceleași efecte și pentru actele accesorii. Structura radiantă e cu preponderență prezentă în cazul sublocațiunii și subantreprizei, fiind, de altfel, generic consemnată în art. 300, alin. (1) Cod Civil.

O altă grupă de contracte o reprezintă ansamblurile contractuale. În acest caz contractele sunt legate între ele prin intermediul scopului unic, indiferent de natura actului sau obiectului lor. În cazul dat putem furniza exemplul unui contract de împrumut și acordul prin care în favoarea împrumutătorului se constituie o garanție personală sau reală contra insolvenței împrumutatului (gaj, ipotecă, fidejusiune etc.). Astfel, ambele acte civile servesc cauzei rambursării efective a împrumutului.

În unele cazuri legea expres reglementează anumite consecințe juridice atunci când este identificat un ansamblu de contracte reunite printr-o unică cauză. Astfel, art. 82, alin. (1) lit. a) din Legea privind societățile pe acțiuni nr. 1134 din 1997 prevede că o tranzacție de proporții este o tranzacție sau câteva tranzacții legate reciproc, efectuate direct sau indirect, în ceea ce privește achiziționarea sau înstrăinarea, gajarea sau luarea de către societate cu titlu de gaj, darea în arendă, locațiune sau leasing ori darea în folosință, darea în împrumut (credit), fidejusiune a bunurilor sau a drepturilor asupra lor a căror valoare de piață constituie peste 25% din valoarea activelor societății, conform ultimului bilanț. Importanța practică a acestei reglementări rezidă în faptul că posibilitatea încheierii unor tranzacții de proporții sub forma unui act unic sau într-o serie succesivă de acte diferite e posibilă doar în prezența unanimității consiliului societății și, după caz, a adunării generale a acesteia. În partea efectelor juridice a nerespectării procedurii de autorizare a tranzacțiilor de proporții, Legea privind societățile pe acțiuni nr. 1134

din 1997 nu indică vreo sancțiune. Însă, prin prisma reglementărilor Codului Civil, în esență, putem constata aplicabilitatea nulității relative în materie de tranzacții de proporții. Astfel, art. 226 Cod Civil dispune că, în cazul în care atribuțiile persoanei privind încheierea actului juridic sunt limitate prin contract, iar împuternicirile organului persoanei juridice – prin actul de constituire, în comparație cu cele stipulate prin mandat, lege sau cu cele deduse din circumstanțele în care se încheie actul juridic, acesta, încheiat fără respectarea limitelor impuse, poate fi declarat nul numai în cazul în care se demonstrează că cealaltă parte a știut sau trebuia să știe despre limitări.

Interesele care se atașează noțiunii de grup de contracte sunt multiple. Ele determină intensitatea legăturii care există între contractele care formează grupul respectiv. În funcție de această intensitate se va rezolva și problema incidenței nulității ori a rezoluțiunii unuia dintre contracte asupra celorlalte care alcătuiesc grupul [14].

Pentru distingerea practică a contractelor **independente și interdependente**, doctrina a elaborat un șir de situații aplicabile acestei metodologii:

- în absența indicației exprese a subordonării contractelor unul față de celălalt;
- existența unei clauze distincte pentru fiecare dintre contractele invocate;
- în cazul substituirii unui contract cu altul, în lipsa de stipulație contrară, contractul reînnoit se consideră a fi independent de contractul precedent;
- încheierea de către aceeași persoană a două contracte, dar în calități juridice diferite: unul în calitate de mandatar, iar celălalt în calitate de comisionar;
- existența unor durate diferite pentru fiecare dintre cele trei contracte încheiate succesiv între aceleași părți și având același obiect;
- existența unor dispoziții proprii în fiecare contract impune calificarea lor separată.

Fiecare contract este independent de celălalt, până nu se face dovada legăturii lor intime, astfel încât existența unuia este subordonată realizării celuilalt.

Dacă persoanele contractante nu s-au exprimat cu claritate asupra calificării lor, atunci instanța de judecată poate opta în favoarea interdependenței lor, în formula accesorialității unuia față de altul sau coeziunii prin unitatea cauzei sau prin cauza lor comună. Instanța de judecată, pentru a ajunge la asemenea concluzie, trebuie să analizeze circumstanțele încheierii contractelor, precum și convingerea părților că acestea sunt indisociabile.

Interdependența contractelor are drept consecință că soarta unuia dintre acestea este legată de soarta celuilalt. Un exemplu de legătură interdependentă este oferit de construcția contractului de creditare și vânzare-cumpărare, prevăzut de art. 591 al Codului civil care reglementează:

„Contractul de vânzare-cumpărare și contractul de creditare constituie un act unit (interdependent), când creditul este destinat finanțării prețului de cumpărare și ambele contracte trebuie considerate ca o unitate economică. Există unitate economică mai ales atunci când cel care acordă

creditul se folosește, la pregătirea sau la încheierea contractului de creditare, de colaborare a vânzătorului. Într-un contract de creditare a consumatorului, debitorul poate refuza rambursarea creditului în măsura în care excepțiile decurgând din contractul oneros legat de contractul de creditare l-ar îndreptăți la refuzul prestației față de vânzător”.

Legiuitorul nostru implementează în circuitul juridic noțiuni necuprinse de teoria actului juridic civil, precum și în teoria contractului civil, *un act unit (interdependent), credit destinat finanțării prețului de cumpărare, contracte ca o unitate economică*, de aceea este necesară evaluarea științifică a acestor termeni și repercusiunile juridice ce pot să se producă în caz de ruptură a acestei interdependențe contractuale. Comentarii codului civil evidențiază numai una dintre aceste particularități care reiese din unitatea economică legal prescrisă, și anume „invocarea față de creditor a acelor excepții pe care, în cazul în care aceste contracte nu ar constitui un act unit, el nu le-ar putea invoca”.

Unitatea economică nu reprezintă o construcție juridică și de aceea legătura dintre cele două contracte urmează să fie prescrisă de lege în sensul dacă neîncheierea, nulitatea sau rezoluțiunea unuia antrenează dispariția celuilalt. În calitate de exemplu al reglementării exprese în acest domeniu putem menționa Legile relative ale Republicii Franceze din 10 ianuarie 1978 și din 13 iulie 1979 despre informare și protecția consumatorului în materie de credit, numite altfel „Legile Scrivener I și II”, care fac din contractul de credit mobilier un prealabil al contractului principal, numai după ce a acceptat oferta împrumutătorului, cumpărătorul poate să se angajeze definitiv într-un contract principal...”

Dreptul de invocare față de creditor a acelor excepții pe care debitorul nu le-ar putea invoca în cazul în care aceste contracte nu ar constitui un act unit, nu poate constitui o bază legală de condiționare a nulității vânzării din aceste contracte unite de nulitatea primului, adică a împrumutului. Argumentul ar fi acela că, în lipsa unor prevederi contractare, nu există interdependența juridică între împrumut și cumpărare pe care el este destinat s-o finanțeze.

În același context, putem evidenția și efectele constructive ale interdependenței contractelor, care n-au fost abordate de jurisprudența națională, și anume:

- validarea unui contract pentru că este legat de un altul;
- determinarea obligațiilor uneia dintre părțile contractante în funcție de obligațiile stipulate în contractual principal;
- deschiderea unei acțiuni directe în beneficiul uneia dintre părțile unui contract contra părții dintr-un alt contract;
- aplicarea obligațiilor dintr-un contract subordonat la regulile contractului dominant;
- posibilitatea pentru partea legată de doi contractanți diferiți de a opune altuia, pentru respingerea cererii de despăgubire, neexecutarea unui alt contract;
- suspendarea rezilierii sau a reînnoirii anumitor con-

tracte, care formează împreună cu altele un tot omogen și indisociabil.

VI. Contractele integrate sau mixte [5] reprezintă o contopire organică a elementelor diferitor contracte ce obțin o reglementare uniformă și nu admit aplicarea, chiar și în ordine subsidiară, față de acestea a normelor ce guvernează elementele constitutive ale contractului mixt. Teoria actelor juridice mixte este privită oarecum diferit de unii autori [6] ai doctrinei civilistice românești, care pun semnul egalității între contractele nenumite (atipice) și cele mixte. Regimul juridic al contractului mixt este văzut ca contract „care împrumută elemente constitutive sau efecte esențiale de la mai multe acte tipice, fără a putea fi încadrate în vreunul dintre tipurile abstracte de acte prevăzute de lege”. Cu siguranță, autorul citat se referă la regimul contractelor complexe, acest lucru rezultă din definiția propusă și exemplul adus întru argumentarea poziției sale, dar conținutul unui contract mixt și complex diferă, ținând cont că cel mixt are caracter tipic, iar cel complex – atipic.

Natura și esența contractului de depozit bancar coroborată cu reglementările din art.1222-1227 din Cod Civil al Republicii Moldova denotă regimul mixt al acestuia. Pentru indetificarea regimului juridic aplicabil raporturilor dintre bancă și deponent, legiuitorul a stabilit un alt mecanism de reglementare, marcând întâetatea aplicabilității prevederilor speciale, iar în subsidiar aplicabilitatea normelor referitoare la împrumut și la contul curent bancar.

Un mecanism juridic special este aplicat în cadrul reglementării contractului de cont bancar, contract recunoscut de natură mixtă, deoarece cuprinde în conținutul său elemente ale depozitului, împrumutului și mandatului. Legiuitorul, însă, menționează expres în art.1230, alin. (4) din Codul civil al Republicii Moldova aplicarea față de raporturile dintre bancă și client a dispozițiilor referitoare la mandat, cu condiția că ele nu contravin naturii contractului de cont bancar și prevederilor capitolului ce reglementează contul curent bancar.

Legea nu menționează despre aplicabilitatea față de contractele de cont bancar a statutelor depozitului și împrumutului, considerînd că acestea sunt totalmente înglobate de normele exprese.

Deși în ambele cazuri elucidate mai sus normele împrumutului stau la baza identificării naturii juridice a acestor construcții contractuale, ele se aplică în mod diferit, în funcție de interacțiunea elementelor în producerea efectului juridic.

O tehnică legislativă anumită, dar specifică pentru contractele mixte, se observă în cadrul reglementării contractului de leasing, în speță – financiar, care conține în esența sa elemente ale locațiunii, împrumutului, mandatului și promisiunii unilaterale de vânzare [15]. De exemplu, Codul civil al R. Moldova în art.923, alin.(6) indică că, în mod subsidiar aplicării dispozițiilor speciale ale Codului civil în materia respectivă, față de întreg contractul de leasing financiar pot fi aplicate normele locațiunii, dar nicidecum separat față de segmentul de relații care se identifică prin prestațiile respective ale părților ca și o

locațiune. Maniera respectivă de reglementare nu ne permite să concluzionăm că leasingul financiar reprezintă o varietate a locațiunii. Autorii manualului de drept civil de la facultatea de drept a USM [9] la fel privesc contractul de leasing, contractul de agenție și cel de factoring în calitate de contracte complexe și numite, având, în același timp, un cadru legal, stabilit de prevederile Codului civil și ale legilor speciale în domeniu. Divergența observată în cadrul aprecierii regimului juridic al contractelor indicate constă în faptul că contractele complexe nu sunt contracte numite, ele doar sunt formate din elementele contractelor numite, îmbinarea cărora nu poate crea un regim de contract numit, doar contract *sui generis*. Regimul juridic al contractelor complexe poate fi aplicabil față de unele figuri juridice contractuale cu elemente distincte doar până la momentul consacării lor legale. După acest moment, regulile aplicabile sunt clar determinate de către legiuitor. Determinarea regimului juridic aplicabil actelor juridice numite poate fi prestabilit în formula: „nu este necesar ca părțile să prevadă întotdeauna întregul conținut al lor, ci, în măsura în care nu au derogat de la dispozițiile legale ce reglementează actul juridic încheiat (sau nu puteau să deroge), acestea se vor aplica în mod automat și complet” [4].

Acceptând în principiu poziția prof. Liviu Pop vis-à-vis de esența juridică a contractului de leasing și aderența Domniei sale la opinia expusă de savanții francezi precum că nu pot fi aplicate regulile fiecărui contract care intră în combinație, deoarece sunt incompatibile cu spiritul operației juridice în globalitatea sa [22], considerăm că este necesară stabilirea în doctrina și jurisprudența românească a delimitării regimului juridic al contractelor complexe și mixte. Or, primele constau din îmbinarea unor elemente ale diferitor contracte numite sau nenumite, pentru care se aplică regulile speciale ale părților componente sau *regulile speciale privitoare la contractul cu care se aseamănă cel mai mult*. Iar pentru contractele mixte, constituite din elemente ale diferitor contracte numite sau nenumite, nu se aplică regulile speciale ale părților componente ale contractului. Caracterul legăturilor juridice dintre elementele constitutive ale contractelor complexe și mixte este similar, adică are interdependență juridică și nu faptică, iar obligația unică contractuală pe care o generează aceste contracte în sensul apariției și stingerii lor, este dictată de compatibilitatea și congruența juridică a legăturilor dintre elemente.

Clasificarea contractelor poate fi atribuită la una din cele mai complicate și spornice probleme ale dreptului civil. Din motivul că calificarea contractelor civile se efectuează în baza clasificării construcțiilor contractuale, prevăzute de lege, atunci în lipsa unei clare reprezentări despre delimitarea unor contracte, nu întotdeauna putem stabili criteriile formatoare ale tipului de contract. Astfel pot fi explicate și greutățile în determinarea naturii juridice a contractului și a normei juridice ce urmează a fi aplicată. Referindu-ne la clasificarea contractelor civile, expusă în art.666, alin.3 Cod civil – „*contractul poate fi de adeziune sau negociat, sinalagmatic sau unilateral (generează obligații doar pentru una dintre părți), comutativ sau*

aleatoriu și cu executare instantanee sau succesivă, precum și de consummator” - este evident că nu putem soluționa problema identificării criteriilor formatoare ale tipului de contract. Teoria dreptului contractelor n-a elaborat încă o concepție despre criteriile calificative ale contractelor civile, în ce categorii juridice se conțin, clauze esențiale, clauze neesențiale, elemente, obiect, cauză, prestații sau altceva. Este cert faptul că în definiția legală a fiecărei construcții contractuale ele urmează să se regăsească direct sau indirect, deoarece formula legală a categoriei de contract anumit, exprimată prin definiție, trebuie să constituie o noțiune de gen. Această tehnică juridică nu este respectată de către legiuitor din motivul că nu sunt suficient de bine nuanțate la nivel legislativ categoriile de prestații.

Referințe bibliografice:

1. Sergiu Baieș, Victor Volcinski, Aurel Băieșu, Valentina Cebotari, Ion Crețu, Drept Civil. Drepturile reale. Teoria generală a obligațiilor, Volumul II, Ediția 2-a, ed. ÎSFEP „Tipografia Centrală”, Chișinău, 2005, p. 285.
2. Gheorghe Beleiu, Drept Civil Român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil, ed. Șansa, București, 1993, p. 123.
3. Bob, Mircea-Dan. Obligația contractuală în dreptul roman cu trimiteri comparative la Codul civil.– București: Universul Juridic, 2015, p.107.
4. Gabriel Boroș, Drept civil, Persoanele, All Beck, 2001, București, p.149.
5. Dorin Cimil, Calificarea raporturilor contractuale, Ed. Grafema Libris, 2013, Chișinău, p.108.
6. Ion Dogaru, Drept civil: Teoria generală a actelor cu titlu gratuit/coord: All Beck, 2005, București, p.178.
7. Gh. Filip, C. Roditis, L. Filip, Dreptul transporturilor, ed. Șansa, București, 1998, p. 66-67.
8. Floare, Marius. Buna și reaua-credință în negocierea și executarea contractelor de drept comun în noul Cod civil și în dreptul comparat. – Universul Juridic, București, 2015.
9. Gheorghe Mițu, Drept civil: Teoria generală a obligațiilor: coord: Sergiu Baieș; USM, 2015, Chișinău, p.116.
10. Emil Poenaru, Drept Civil. Teoria Generală. Persoanele, ed. ALL Beck, București, 2002, p. 109-110.
11. Liviu Pop, Tratat de drept civil. Obligațiile, Vol. II, ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 122.
12. Liviu Pop, op. cit., p. 134.
13. Liviu Pop, op. cit., p. 134.
14. Liviu Pop, op. cit., p. 134-135.
15. L. Pop, Tratat de drept civil, Obligațiile, vol. II, Contractul, Universul Juridic, 2009, București, p.133.
16. Judecătoria Ialoveni, Dosar nr. 3-309/2009, I.I. către SRL „A.T.G.” privind schimbarea mărfii procurate și repararea prejudiciului moral.
17. http://cca.md/sites/default/files/decizii_cca_2010.rar (vizitat 13.01.2017)
18. М. А. Рожкова, Сделки: проблемы теории и практики, изд. Статут, Москва, 2008, p. 322.
19. М. А. Рожкова, op. cit., p. 322-323.
20. Шерстобитов А.Е., Гражданско-правовые вопросы охраны прав потребителей. М, 1992, p.26.
21. Fr. Terré, Ph. Simler, Yv. Lequette, Droit civil. Les obligations, Dalloz, Paris, 2005, p. 91 citat de Liviu Pop, op. cit., p. 133.
22. Fr. Terre, Ph.Simler, Yv.Lequette, Droit civil, Les obligations, Daloz, 2005, Paris, p.90.

